

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра культурології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан гуманітарно-педагогічного факультету
проф. Шинкарук В.Д.

«___»

2018 року_____

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО
на засіданні кафедри культурології
протокол № 14 від 2017 р.
Завідувач кафедри
Майданюк І.З.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«РИТОРИКА ТА МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ»

напрямок підготовки 8.02030304 «Переклад»
Гуманітарно-педагогічний факультет
Розробники: доктор філософських наук Майданюк І.З.,

Київ-2018р.

1. Опис навчальної дисципліни

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітньо-кваліфікаційний рівень	<i>магістр</i>	
Напрямок підготовки	8.02030304 «Переклад»	
Спеціальність		
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	135	
Кількість кредитів ЕСТ8	3,5	
Кількість змістових модулів	4	
Курсовий проект (робота) (за наявності)		
Форма контролю	<i>1 сем. — залік</i> <i>2 сем. - залік</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма
Рік підготовки (курс)	1	
Семестр	1-2	
Лекційні заняття	<i>1 сем. - 8 год.</i> <i>2 сем. - 15 год.</i>	
Практичні, семінарські заняття	<i>1 сем. - 7 год.</i> <i>2 сем. - 15 год.</i>	
Самостійна робота	<i>1 сем. - 30 год.</i> <i>2 сем. - 60 год.</i>	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	<i>1 сем. - 1 год.</i> <i>2 сем. - 2 год.</i>	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни "Риторика та міжкультурна комунікація" є комплексне формування мовної особистості, підготовка до ефективних дій словом, до контактів на рівні повсякденного міжособистісного спілкування, професійного спілкування, публічних виступів у рідномовному середовищі, а також до динамічного спілкування у різних національних та лінгвокультурних спільнотах.

Завдання вивчення дисципліни:

- ознайомити студентів з історією виникнення та теоретичними засадами

риторики міжкультурної комунікації;

- вивчити основні науково-теоретичні та історичні категорії і закони риторики;
- вдосконалити комунікативну компетентність, підвищити культуру усного мовлення та культуру переконання;
- посилити знаннями комунікативну інтуїцію для оволодіння вмінням ефективного спілкування;
- розвинути культурну сприйнятливість, здатність до правильної інтерпретації різноманітних видів комунікативної поведінки
- сформувати вміння й навички застосування на практиці отриманих знань в конкретній ситуації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні поняття й терміни риторики та міжкультурної комунікації, історію риторики та красномовства;
- специфіку публічного мовлення, його види та жанри
- закони риторики, принципи безконфліктного спілкування;
- типи, види, форми, моделі, структурні компоненти міжкультурної комунікації;
- особливості субкультур та особливості культур націй і народів світу для досягнення взаєморозуміння й позитивного результату у міжкультурних контактах;
- природу міжкультурних нерозумінь й конфліктів і засоби виходу з них;
- методи й прийоми досягнення позитивного результату міжкультурної комунікації.

вміти:

- будувати публічні виступи різних видів і жанрів відповідно до законів риторики;
- застосовувати на практиці правила етикету публічного мовлення;
- розуміти і користуватися засобами невербального інформування;
- застосовувати отримані знання в конкретних ситуаціях міжкультурної взаємодії;
- дотримуватись толерантного ставлення до інших культур та їх представників;
- володіти методологічними прийомами комунікативної поведінки в різних сферах суспільного життя;
- вміти вести науковий пошук щодо дослідження проблем міжкультурної

комунікації;

- володіти методикою та навичками запобігання й усунення міжкультурних конфліктів.

3. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
<i>Змістовий модуль 1. Теоретичні засади міжкультурної комунікації</i>														
Тема 1. Міжкультурна комунікація як галузь наукового знання	1-2	7	1	1			5							
Тема 2. Основні категорії міжкультурної комунікації	3-4	7	1	1			5							
Тема 3. Картини світу	5-6	7	1	1			5							
Разом за змістовим модулем 1		21	3	3			15							
<i>Змістовий модуль 2. Національні особливості і МК</i>														
Тема 4. Вербальне вираження національних особливостей	7-10	5	2	2			5							
Тема 5. Невербальне вираження національних особливостей	11- 14	9	2	1			5							

Тема 6. Типи культур. Міжкультурні конфлікти і їх подолання	15	6	1	1		5							
Разом за змістовим модулем 2		24	5	4		15							
<i>Змістовий модуль 3. Теоретична риторика</i>													
Тема 7. Риторика у сучасному вимірі: предметне поле, завдання, роль і значення	1	6	1	1		4							
Тема 8. Історичні витоки риторики. Світова риторична спадщина.	2	6	1	1		4							
Тема 9. Риторичний ідеал східних слов'ян	3	6	1	1		4							
Тема 10. Специфіка публічного мовлення.	4	6	1	1		4							
Тема 11. Основні закони риторики	5	6	1	1		4							
Разом за змістовим модулем 3		30	5	5		20							
<i>Змістовий модуль 4. Прикладна риторика</i>													
Тема 12. Сучасне ділове спілкування (телефонна розмова, дискусія, диспут, полеміка, дебати)	6-7	12	2	2		8							
Тема 13. Концепція публічного виступу. Моделювання аудиторії	8-9	12	2	2		8							
Тема 14. Стратегія і тактика публічного виступу	10-11	12	2	2		8							
Тема 15. Мовленнєвий закон у публічному виступі	12	6	1	1		4							
Тема 16. Правила ефективної комунікації	13-14	12	2	2		8							

Тема 17.Аналіз публічного виступу	15	6	1	1			4						
		60	10	10			40						
Усього годин		135	23	22			90						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до навчального курсу "Міжкультурна комунікація" Міжкультурна комунікація як галузь наукового знання і навчальна дисципліна.	1
2	Основні категорії міжкультурної комунікації .	1
3	Картини світу .Шляхи засвоєння іншої культури	1
4	Вербальне вираження національних особливостей	2
5	Невербальне вираження національних особливостей	1
6	Типи культур. Види і типи міжкультурних конфліктів та шляхи їх подолання.	1
7.	Риторика у сучасному вимірі: предметне поле, завдання, роль і значення	1
8.	Історичні витоки риторики. Світова риторична спадщина.	1
9.	Риторичний ідеал східних слов'ян	1
10.	Специфіка публічного мовлення	1
11.	Основні закони риторики	1
12.	Сучасне ділове спілкування (телефонна розмова, дискусія, диспут, полеміка, дебати)	2
13.	Концепція публічного виступу. Моделювання аудиторії	2
14	Стратегія і тактика публічного виступу	2
15.	Мовленнєвий закон у публічному виступі	1
16.	Правила ефективної комунікації	2
17.	Аналіз публічного виступу	1

7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

ПАКЕТ ЗАВДАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Оберіть правильне визначення комунікації:
А. Модус існування явищ мови.
Б. Спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів із метою передавання та одержання інформації.
В. Наука, яка вивчає особливості вербального і невербального спілкування .
Г. Сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людською спільнотою.
2. Нація-це...
А. Історичний тип етносу, який становить соціально-економічну цілісність, що формується і відтворюється на основі спільності території, економічних зв'язків, мови, особливостей культури, психологічного складу, ментальності і етнічної свідомості.
Б. Велика спільнота людей, об'єднаних за національно-етнічною, державно або релігійною належністю.
3. Відчуття особистістю своєї належності до певного етносу, нації, національної культури і мови, результатом якого є формування ідіоетнічної особистості- це...
А. Менталітет.
Б. Національно-етнічна ідентичність.
В. Національно-етнічна свідомість. Г. Національний стереотип.
4. Назвіть працю, у котрій Паскаль Бодрі характеризує тип американця як доброзичливого, проте інтелектуально недорозвиненого, працелюбного, але самовпевненого?
А. «Антропологія з прагматичної точки зору».
Б. «Французи і американці: інший берег». В. «Французький тост». Г. «Картина світу».
5. Що таке картина світу?
А. Ментальне уявлення про світ, його інтелектуальна копія, що формується за законами діяльності людської свідомості і має різні форми існування залежно від потреб пізнання дійсності.
Б. Відображені в категоріях і формах мови уявлення певної національної спільноти про дійсність.
В. Результат пізнавальної діяльності людства, що відображає наукові знання про світ.
Г. Система концептів як значущих психоментальних координат, за якими визначають межі колективної національної свідомості, концептосфери нації.
6. Хто автор гіпотези лінгвістичної відносності.? А. Вільгельм фон Гумбольдт.
Б. Бенджамін Ворф.
В. Герман Штейналь.
Г. Едвард Сепір.
7. Назвіть 3 основні чинники відмінності мовних та концептуальних картин світу.
8. Ощадливість, працелюбність, помірність, скромність, стриманість, здоровий глузд, дотримання «золотоїсередини» - національні ознаки...
А. Українця.
Б. Німця.

8. Поляка.
Г. Англієця.

9. Здоровий глузд для британця - це...

- А. Один із ключових концептів, який є основою законслухняності, чинником стабільності і консерватизму.
Б. Один із ключових концептів, який з'явився у 13 ст. і спочатку позначав вміння благородно поводитися.
В. Концепт, який пов'язаний із бажанням захистити особистий простір, який англієцями сприймається майже як продовження тіла.
Г. Можливість роботи, що хочеш, і не робити того, чого не хочеш.

10. Свобода для американця - це...

- А. Можливість здійснювати вільний вибір в основних сферах життя.
Б. Одинакові правила для всіх, котрі дозволяють практично реалізуватися в ринкових умовах.
В. Правила, відповідно до яких кожен індивід отримує відповідно до його праці і зусиль.
Г. Віра в те, що основою правління має бути думка більшості

11. Назвіть вимоги мовленнєвого закону риторики до оратора.

12. Розкажіть про сутність красномовства за Платоном.

13. Сформулюйте через порівняння поняття «теза», «аргумент» та проілюструйте прикладами.

14. Визначте основні правила спілкування для мовця і слухача.

15. Назвіть і прокоментуйте відомі вам стратегії розв'язання конфліктів.

16. Сформулюйте правила ділової телефонної комунікації.

17. Як правильно побудувати концепцію публічного виступу?

18. Види і жанри усних публічних виступів.

19. Назвіть основні правила моделювання аудиторії перед публічним виступом.

20. Які прийоми привертання уваги слухачів вам відомі?

8. Методи навчання.

Для підвищення ефективності навчально-пізнавальної діяльності студентів використовуються такі словесні, наочні та практичні методи навчання:

- інформаційний, пояснювальний, спонукальний;
- методи організації навчально-пізнавальної діяльності - ілюстрування, демонстрування, самостійні роботи;
- метод стимулювання навчальної діяльності - навчальна дискусія, формування вмінь і навичок, застосування здобутих знань;
- методи контролю і самоконтролю - усний, письмовий, тестовий.

9. Форми контролю.

Поточний і підсумковий контроль знань і умінь студентів при вивченні дисципліни «Риторика та міжкультурна комунікація» здійснюється відповідно до кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Поточний контроль здійснюється регулярно на семінарських заняттях шляхом опитування студентів та написання міні-тестів. Програмою передбачені 4 контрольні роботи. Підсумковою формою контрольних заходів є заліки, що проводяться за допомогою фінальних тестів.

10. Розподіл балів, які отримують студенти.

Оцінювання студента відбувається згідно з положенням «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 20.02.2015 р. протокол № 6 з табл. 1.

Оцінка національна	Оцінка ЄКТС	Визначення оцінки ЄКТС	Рейтинг студента, бали
Відмінно	А	ВІДМІННО - відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90 - 100
Добре	В	ДУЖЕ ДОБРЕ - вище середнього рівня з кількома помилками	82-89
	С	ДОБРЕ - в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	74-81
Задовільно	Б	ЗАДОВІЛЬНО - непогано, але зі значною кількістю недоліків	64-73
	Е	ДОСТАТНЬО - виконання задовольняє мінімальні критерії	60-63
Незадовільно	РХ	НЕЗАДОВІЛЬНО - потрібно працювати перед тим, як отримати залік (позитивну оцінку)	35-59
	Р	НЕЗАДОВІЛЬНО - необхідна серйозна подальша робота	01-34

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни Кдис (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи **Кнр** (до 70 балів): **К** дис = **В**. нр + **В** дт •

11. Рекомендована література

Основна література :

1. Бацевич Ф.С. Українсько-російський словник термінів міжкультурної комунікації. – Саки:Фенікс, 2-11. – 284с.
2. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посібник. – К.:ВЦ»Академія», 2012. – 288 с.
3. Гурвич С., Погорілко В. Основи риторики. – К.: Наукова думка, 2008. – 288 с.
4. Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика : Навч. посіб. – 2-ге вид., стер. – К. : Вища школа, 2006.
5. Онуфрієнко Г.С. Риторика. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 592 с.
6. Сагач Г.М. Золотослів. – К.: ВД “Ін Юре”, 2000. – 378 с.

Додаткова

1. Богдан С. П. Мовний етикет українців: традиції і сучасність.
2. Бондырева С. К., Колесов Д. В. Толерантность (введение в проблему). - М., 2003.
3. Гачев Г.Д. Национальные образы мира. Космо-психо-Логос. – М.Наука, 1995. – 445 с.
4. Голубовська І.О. Етнічні особливості мовних картин світу. – К.: Логос, 2004. – 284 с.
5. Донец П.Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации. – Харьков: Штрих, 2001. – 386 с.
6. Жайворонок В.В. Знаки української культури: словник-довідник. – К.:Довіра, 2006. – 703 с.

7. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода. – К.: Академія, 2006. – 304 с.
8. Сагач Г. М. Ділова риторика: мистецтво риторичної комунікації. - К., 2003

9. Садохин А. П. Межкультурная коммунікація : Учеб. пос. - М., 2006.
10. Хоменко І.В. Еристика : мистецтво полеміки : Навч. посіб. – К. : Юрінком Інтер, 2001.
11. Чмут Т. К., Чайка Г. Л. Етика ділового спілкування : Навч. посіб. - К., 2003.
12. Ярошенко Т. М. Регіональна типологія культури : Навч. посіб. - Львів, 2007.

Тема 1. Міжкультурна комунікація як галузь наукового знання і навчальна дисципліна.

Мета і завдання курсу "Риторика та міжкультурна комунікація" як навчальної дисципліни. Актуальність вивчення проблем міжкультурної комунікації. Становлення міжкультурної комунікації як науки. Предмет, об'єкт та суб'єкт міжкультурної комунікації. Методологія та понятійний апарат міжкультурної комунікації. Основні підходи до визначення поняття "міжкультурна комунікація". "Комунікація і спілкування": спільне, відмінне, роль психології і лінгвістики у розумінні спілкування й комунікації

Тема 2. Основні категорії міжкультурної комунікації

Нація, народ, етнос. Національно-етнічна свідомість. Менталітет. Етос. Конфлікт «свого» і «чужого». Національний стереотип. Національно-культурний символ.

Тема 3. Картини світу. Шляхи засвоєння іншої культури.

Мовна картина світу. Концептуальна картина світу. Відмінності між мовними і концептуальними картинами світу. Ціннісна картина світу. Національні цінності. Часова і просторова картини світу. Час і простір у різних культурах.

Об'єктивні засновники багатоманітності культур. Проблема "чужеродності" культури. Соціалізація. Інкультурація. Механізми інкультурації (культурна трансмісія).

Тема 4. Вербальне вираження національних особливостей.

Види моделі міжкультурної комунікації: вербальна МКК, невербальна МКК, паравербальна МКК. Специфіка вербальної комунікації. Форми вербальної комунікації. Стилї вербальної комунікації та її контексти. Аспекти зіставлення лексики різних мов. Семантична відмінність слів у різних мовах. Лексична конотація в мовних культурах. Інші способи мовного вираження національної специфіки.

Тема 5. Невербальне вираження національних особливостей

Сутність невербальної комунікації та її форми: кінесика, проксемика, окулістика, такесика, хрономіка, сенсорика. паравербальна комунікація. Мовчання як форма комунікації. Міжкультурні відмінності невербальної комунікації. Зовнішній вигляд, мова тіла як невербальне вираження національних особливостей

Тема 6. . Типи культур. Міжкультурні конфлікти і їх подолання

Типи культур (за контекстною спрямованістю, за спрямованістю мети діяльності, за дистанцією влади і т. п.). Міжкультурні стилі комунікації. Міжкультурні особливості комунікативної поведінки. Поняття розуміння в міжкультурній комунікації, проблема сприйняття в МКК. Взаємодія і взаєморозуміння. Основні прийоми та способи досягнення взаєморозуміння. Атракція в міжкультурній комунікації. Атрибуція та її роль в МКК. Природа міжкультурних конфліктів та їх види. Засоби подолання міжкультурних конфліктів.

Тема 7. Риторика у сучасному вимірі: предметне поле, завдання, роль і значення

Риторика як наука і навчальна дисципліна. Предмет, завдання, мета вивчення риторики. Своєрідність риторики. зв'язок риторики з іншими дисциплінами.

Тема 8. Історичні витоки риторики. Світова риторична спадщина.

Риторична традиція Месопотамії. Красномовство Давнього Єгипту. Словесне мистецтво Давньої Індії. Риторика Давнього Китаю. Ораторське мистецтво Давньої Греції (Лісій, Горгій, Ісократ). Риторика та софістика. Ораторський талент Демокрита, Демосфена, Сократа, Платона, Аристотеля. Досягнення давньоримської ораторської школи (Цицерон, Квінтіліан).

Тема 9. Риторичний ідеал східних слов'ян

Особливості риторичної культури часів Київської Русі. Досягнення української школи красномовства. Перші «риторики». Києво-Могилянська академія як осередок риторичної культури. Методи Феодана Прокоповича. Фактори обдаровання оратора за М.В.Ломоносовим. Визначні пам'ятки риторичного мистецтва. Народний золотослів.

Тема 10. Специфіка публічного мовлення.

Класифікація видів спілкування. Види та жанри публічного мовлення. Вимоги до учасників публічного мовлення.

Мовні типи людей.

Тема 11. Основні закони риторики.

Концептуальний закон як базовий закон риторики. Системне вивчення аудиторії за законом моделювання аудиторії. Стратегічний і тактичний закони як програма впливу на аудиторію. Вираження думки у словесній формі. Управління поведінкою для ефективної комунікації.

Тема 12. Сучасне ділове спілкування (телефонна розмова, дискусія, диспут, полеміка, дебати).

Основні правила ділового спілкування. Рівні спілкування.

Взаємодія при діловому спілкуванні. Ефективне слухання при діловому спілкуванні. Типи співрозмовників у діловому спілкуванні.

Типи запитань і відповідей у діловому спілкуванні. Умови досягнення лідерства у професійному спілкуванні.

Ділова телефонна комунікація.

Тема 13. Концепція публічного виступу. Моделювання аудиторії.

Пошук істини шляхом всебічного аналізу предмета. Етапи процесу розробки концепції. Механізми систематизації знань для створення концепції. Формальна та діалектична логіка. Системне вивчення аудиторії на основі соціально-демографічних, соціально-психологічних та індивідуально-особистісних ознак для успіху публічного виступу.

Тема 14. Стратегія і тактика публічного виступу

Побудова програми впливу на аудиторію та її варіанти. Аргументація, сильні, слабкі та неістинні докази. Способи активізації аудиторії.

Тема 15. Мовленнєвий закон у публічному виступі

Основні комунікативні ознаки мовлення. Правильність як володіння нормами літературної мови. Використання виразності для впливу на емоції слухачів. Ясність і адекватне розуміння сказаного при публічному виступі. Повна відповідність слів їх мовним значенням і точність мовлення. Стислість і доцільність мовлення.

Тема 16. Правила ефективної комунікації

Система дій із встановлення і збереження контакту з аудиторією. Технологія налагодження контакту з аудиторією. Вербальне і невербальне інформування. Конфлікти та способи їх подолання. Засоби впливу на слухачів для досягнення лідерства у спілкуванні.

Тема 17. Аналіз публічного виступу

Чинники недостатньої ефективності публічного виступу. Рефлексія як елемент самоаналізу виступу. Корегування продукту мисленнево-мовленнєвої діяльності. Правила оцінки якості та ефективності чужого публічного мисленнево-мовленнєвого продукту.